

THIRRRJE PËR VEPRIM

*"TË RINJTË NDËRTOJNË ZGJIDHJE TË
QËNDRUESHME MJEDISORE"*

TIRANA, JUNE 2025

***Ky është një dokument në kuadër të një projekti të mbështetur nga Ministria e Punëve të Jashtme dhe Evropiane të Republikës së Sllovenisë, përmbajtja shpreh mendimin e autorit dhe nuk përfaqëson pozicionin zyrtar të Qeverisë së Republikës së Sllovenisë ose Ministrisë së Punëve të Jashtme dhe Evropiane të Republikës së Sllovenisë.**

Përmbajtja

A. Ndryshimet klimatike në kontekstin e Shqipërisë.	1
B. Roli i të rinjve në shoqërinë shqiptare dhe veprimin mjedisor.	3
C. Veprimet.	6

A. Ndryshimet klimatike në kontekstin e Shqipërisë

Ndryshimet dhe parashikimet aktuale klimatike për Shqipërinë pritet të kenë ndikime të rëndësishme në kushtet e saj meteorologjike dhe mjedisore. Këto ndryshime parashikohet të rrisin shpeshtësinë dhe ashpërsinë e fatkeqësive të lidhura me motin. Efektet e ndryshimeve klimatike tashmë po bëhen gjithnjë e më të dukshme në Shqipëri, siç vërehen dhe raportohen nga komunitetet, bizneset, organizatat dhe institucionet përgjegjëse. Ndikimet e vëzhgueshme klimatike përfshijnë rritjen e temperaturave, modelet e ndryshuara sezonale me periudha të zgjatura të thata, reshje të reduktuara të borës, reshje intensive gjatë periudhave të shkurtra, përmbytje, zvogëlim të burimeve ujore, ulje të rendimenteve bujqësore, zjarre pyjore dhe erozion të tokës.

Në përgjithësi, këto ndikime prekin kryesisht individët dhe komunitetet me gatishmëri të kufizuar ose informacion në lidhje me rreziqet. Frekuenca dhe intensiteti në rritje i ngjarjeve ekstreme të motit jo vetëm që dëmtojnë infrastrukturën, por gjithashtu rrit rrezikun e lëndimeve dhe vdekjeve në mesin e popullsisë, veçanërisht brenda grupeve vulnerabël.

Kapaciteti për t'u përshtatur me ndryshimet klimatike është thelbësor si për sektorin publik ashtu edhe për atë privat, me qeveritë që luajnë një rol vendimtar në sigurimin e aksesit në informacionin përkatës. Kjo përfshin mbledhjen dhe shpërndarjen efikase të të dhënave, zhvillimin e mekanizmave për të prodhuar informacion të zbatueshëm për klimën dhe krijimin e rregulloreve për të promovuar zhvillimin rezistent ndaj klimës dhe me emetime të ulëta. Aktualisht, politikat e Shqipërisë për përshtatjen ndaj klimës janë të kufizuara në rekomandime, duke mos adresuar shkallën e plotë të ekspozimit ndaj rreziqeve dhe ndikimeve socio-ekonomike.

Në Shqipëri, ka një mungesë të dukshme të programeve të trajnimit për popullatën e përgjithshme në lidhje me gatishmërinë emergjente, gjë që kufizon qëndrueshmërinë dhe aftësinë e tyre për t'u rikuperuar nga ngjarjet ekstreme. Trajnimi në të gjitha nivelet është jetik për rritjen e gatishmërisë së qytetarëve, i ndjekur nga veprime të vazhdueshme në këtë drejtim. Kjo kërkon fonde për iniciativat e trajnimit dhe bashkëpunimin institucional.

Infrastruktura për furnizimin me ujë të pijshëm është ndër më të prekshmet ndaj ndryshimeve klimatike, pasi përmbytjet dhe stuhitë mund të ndikojnë ndjeshëm në rrjet. Sipas ekspertëve, ndryshimet klimatike dhe ndryshimet në sistemet e reshjeve e bëjnë pothuajse të pamundur rimbushjen e rezervave të ujërave nëntokësore nën 50 metra thellësi. Rritjet e parashikuara të temperaturës do të çojnë në rritje të shkallës së avullimit, veçanërisht në verë kur temperaturat rriten më shumë. Disponueshmëria e ujit do të ndikohet më tej nga reduktimi i parashikuar i reshjeve, të cilat do të jenë më intensive gjatë muajve të verës, duke çuar në periudha më të gjata dhe më të thata. Reduktimi i reshjeve të borës është ulur dhe do të vazhdojë të ulë rezervat natyrore të ujit të ruajtura në male, të cilat shërbejnë për furnizimin me rrjetet e lumenjve gjatë pranverës dhe verës, duke rezultuar në zvogëlim të prurjeve të lumenjve.

Analizat aktuale në lidhje me mënyrën se si ndryshimi i klimës ndikon në mënyrë diferenciale tek burrat dhe gratë në Shqipëri janë të kufizuara dhe fokusohen kryesisht në sektorin e bujqësisë. Kjo është veçanërisht e rëndësishme duke pasur parasysh se bujqësia është një sektor intensiv i punës i varur shumë nga kushtet mjedisore. Dobësitë në sektor varen kryesisht nga rolet e diferencuara të grave dhe burrave brenda procesit të punës bujqësore. Sipas një sondazhi të kryer për Komunikimin e Katërt Kombëtar (4NC), 39% e të anketuarve besojnë se ka dallime në aftësinë e burrave dhe grave për t'iu përgjigjur ndryshimeve klimatike, me 53% të atyre që tregojnë se burrat janë më të aftë për të adresuar sfidat e paraqitura nga ndryshimet klimatike.

Pas përmbytjeve në vitin 2015 në rajonin juglindor të vendit, UN Women dokumentoi pasojat e mëposhtme të përmbytjeve tek gratë:

- - Një rritje e ngarkesës mesatare të punës me katër orë për shkak të pastrimit dhe mungesës së energjisë elektrike.
 - Një rritje e dhunës ndaj grave, si brenda familjeve ashtu edhe në komunitet, me kryefamiljarët femra që përballen me rreziqe më të mëdha.
 - Një rënie e të ardhurave.
 - Humbja e aksesit në shërbime që ndihmuan në lehtësimin e barrës së punës së grave (p.sh. kopshti, shkolla, etj.).
- Një rritje e dhunës ndaj grave dhe koha e shpenzuar për punët thelbësore të shtëpisë u identifikuan gjithashtu si ndikimet kryesore të ndryshimeve klimatike në kushtet e jetesës së grave në Anketën e Parë Kombëtare të Komunikimit.

Sipas sondazhit 4NC, gratë raportuan një rritje dukshëm më të madhe të çështjeve shëndetësore, fizike dhe emocionale, krahasuar me burrat pas fatkeqësive të lidhura me klimën. Kjo pabarazi raportohet se kryqëzohet me përkatësinë etnike dhe vendndodhjen (veçanërisht në zonat me popullsi më të cenueshme), varfërinë ose statusin e migrimit. Ekspozimi ndaj temperaturave të larta ka efekte negative tek gratë shtatzëna (efekte teratogjene). Pas përmbytjeve, ata mund të zhvillojnë bronkit ose infeksione gjatë pastrimit të shtëpive të lagështa. Gratë shtatzëna preken në mënyrë disproporcionale nga ndërprerja e aksesit në kujdesin shëndetësor pas një fatkeqësie.

Një aspekt tjetër thelbësor për t'u marrë parasysh është ndikimi i ndryshimeve klimatike në biodiversitetin e Shqipërisë. Ndryshimet klimatike paraqesin një kërcënim serioz për biodiversitetin e Shqipërisë, i cili karakterizohet nga një shumëllojshmëri e pasur ekosistemesh dhe specimesh endemike. Rritja e temperaturave, thatësitë e zgjatura dhe ndryshimi i modeleve të reshjeve po përshpejtojnë humbjen e habitatit, duke zvogëluar elasticitetin e pyjeve dhe duke kërcënuar speciet kryesore. Ndryshimet në ciklet sezonale po prishin rritjen e bimëve, duke ndryshuar modelet e pjalmimit dhe duke ndikuar në migrimin e kafshëve të egra. Për më tepër, rritja e erozionit të tokës dhe shkretëtirëzimi po degradojnë peizazhet natyrore, duke zvogëluar aftësinë e tyre për të mbështetur kafshët e egra dhe komunitetet lokale që mbështeten në këto ekosisteme për bujqësi, pylltari dhe kullotë. Pa masa të synuara ruajtjeje, Shqipëria rrezikon të humbasë pjesë të konsiderueshme të trashëgimisë së saj natyrore.

Pasojat e ndryshimeve klimatike shtrihen përtej dëmtimit mjedisor dhe ndikojnë drejtpërdrejt në shëndetin publik. Temperaturat më të larta rrisin shpeshtësinë e sëmundjeve të lidhura me nxehtësinë, duke përfshirë goditjen e nxehtësisë dhe komplikimet kardiovaskulare, veçanërisht midis të moshuarve dhe popullatave të cenueshme.

Për më tepër, kushtet e ndryshuara klimatike kontribuojnë në përhapjen e sëmundjeve të transmetuara nga uji, të tilla si kolera dhe dizenteria, për shkak të ndotjes së furnizimeve me ujë gjatë përmbytjeve. Sëmundjet e transmetuara nga vektorët, duke përfshirë malarien dhe leishmaniozën, pritet gjithashtu të rriten pasi temperaturat më të ngrohta krijojnë kushte më të favorshme për insektet bartëse të sëmundjeve si mushkonjat dhe rriqrat.

Ndryshimet politike dhe sociale të udhëhequra nga të rinjtë

Brezi i ardhshëm, veçanërisht në vitet 1990, luajti një rol të rëndësishëm në tranzicionin e Shqipërisë nga një regjim totalitar në demokraci. Lëvizjet e udhëhequra nga studentët ishin në ballë të avokimit për reforma politike, duke çuar përfundimisht në rënien e sistemit komunist. Ky moment kyç në historinë e Shqipërisë nxjerr në pah fuqinë e ndryshimit të nxitur nga të rinjtë, duke dëshmuar se zërat e rinj mund të ripërcaktojnë trajektoret kombëtare.

Në dekadat që pasuan, rinia shqiptare vazhdoi të ndikonte në zhvillimet politike dhe shoqërore. Përfshirja e tyre në politikëbërje, aktivizëm dhe avokim ka qenë vendimtare në formësimin e vendimeve të qeverisë, veçanërisht në fushat që ndikojnë në arsim, punësim, të drejtat e njeriut dhe mbrojtjen e mjedisit.

Një shembull i dukshëm i aktivizmit të të rinjve ishin protestat e vitit 2013 kundër një ligji të diskutueshëm që lejonte importin e mbetjeve për riciklim. Ky legjislacion u prit me kundërshtim të fortë nga shoqëria civile, pasi u ngritën shqetësime në lidhje me importin e mundshëm të mbetjeve të rrezikshme dhe kapacitetin e kufizuar të vendit për menaxhimin e duhur të mbetjeve. Protestat e gjera, të nxitura kryesisht nga lëvizjet rinore, çuan në shfuqizimin e ligjit, duke shënuar një fitore të rëndësishme për mbrojtjen mjedisore në Shqipëri.

Angazhimi i të rinjve në mbrojtjen e mjedisit dhe veprimin e klimës

Globalisht, organizatat e udhëhequra nga të rinjtë po luajnë një rol gjithnjë e më aktiv në adresimin e ndryshimeve klimatike dhe qëndrueshmërisë mjedisore. Ata po organizojnë fushata ndërgjegjëse, po përfshihen në dialog politikash dhe po zbatojnë iniciativa konkrete për të luftuar degradimin e mjedisit. Në Shqipëri, megjithëse asnjë organizatë rinore nuk fokusohet ekskluzivisht në ndryshimet klimatike, grupe të ndryshme rinore adresojnë shqetësimet mjedisore brenda objektivave të tyre më të gjera. Për më tepër, disa organizata kontribuojnë indirekt në veprimin e klimës duke promovuar qëndrueshmërinë, ruajtjen e biodiversitetit dhe praktikën miqësore me mjedisin.

Duke njohur urgjencën e ndryshimeve klimatike, shumë të rinj shqiptarë kanë filluar të avokojnë për politika më të forta mjedisore, rritje të investimeve në energji të rinovueshme dhe rregullore më të rrepta për ndotjen dhe menaxhimin e mbetjeve. Përmes platformave dixhitale, angazhimit të komunitetit dhe partneriteteve me organizatat ndërkombëtare, të rinjtë shqiptarë po bëjnë zërin e tyre të dëgjohet në luftën për një të ardhme më të gjelbër dhe më të qëndrueshme.

Organizatave rinore në Shqipëri

Një numër në rritje i organizatave rinore në Shqipëri fokusohen në aktivizmin social, mjedisor dhe politik. Këto organizata shërbejnë si platforma për edukim, avokim dhe veprim të drejtpërdrejtë, duke fuqizuar të rinjtë për të nxitur ndryshime pozitive. Disa nga organizatat rinore më me ndikim përfshijnë:

1. RESU – Përfurconi qëndrueshmërinë

E themeluar në vitin 2022, RESU është një OJQ e udhëhequr nga të rinjtë e angazhuar për të rritur ndërgjegjësimin dhe njohuritë për ndryshimet klimatike dhe Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara (SDGs). Organizata angazhohet në mënyrë aktive në projekte mjedisore si pastrimi i lumenjve dhe liqeneve duke bashkëpunuar me institucionet qeveritare për të promovuar politika të qëndrueshme.

2. Rrjeti i Zërit të Rinjve (Rrjeti i Zërit të Rinjve)

Mbështetur nga UNFPA, ky rrjet bashkon organizatat e udhëhequra nga të rinjtë të dedikuara për zhvillimin e qëndrueshëm, ndërtimin e paqes dhe fuqizimin e të rinjve. Si pjesë e një nisme më të gjerë globale, ajo inkurajon bashkëpunimin ndër-rajonal për të adresuar çështjet urgjente sociale dhe mjedisore.

Për më tepër, ngjarjet ekstreme të motit mund të prishin shërbimet e kujdesit shëndetësor, duke kufizuar aksesin në objektet mjekësore dhe trajtimet thelbësore, veçanërisht në zonat rurale dhe të largëta.

Ndikimi ekonomik i ndryshimeve klimatike në Shqipëri është i konsiderueshëm, veçanërisht në sektorë kyç si bujqësia, turizmi dhe energjia. Bujqësia, e cila mbetet një burim kryesor punësimi, është shumë e prekshme ndaj reshjeve të çrregullta, thatësirave dhe degradimit të tokës, duke çuar në rendimente më të ulëta të të korrave dhe paqëndrueshmëri financiare për fermerët. Turizmi, një kontribues i madh në ekonomi, është gjithashtu në rrezik për shkak të erozionit bregdetar, rritjes së nivelit të detit dhe kushteve ekstreme të motit që mund të zvogëlojnë tërheqjen e atraksioneve natyrore të Shqipërisë. Për më tepër, varësia e vendit nga energjia hidroelektrike kërcënohet gjithnjë e më shumë nga rrjedhat e reduktuara të lumenjve dhe reshjet e paparashikueshme, duke ngritur shqetësime për sigurinë afatgjatë të energjisë. Pa investime të menjëhershme në strategjitë e përshtatjes klimatike, këta sektorë ekonomikë përballen me rreziqe të rënda financiare.

Pavarësisht miratimit të strategjive kombëtare të përshtatjes për klimën nga Shqipëria, zbatimi mbetet një sfidë kritike. Ekziston nevoja për koordinim më të fortë institucional, zbatim më të qartë të politikave dhe rritje të investimeve financiare për të siguruar efektivitetin e masave të rezistencës ndaj klimës. Për më tepër, komunitetet lokale duhet të përfshihen në mënyrë aktive në planifikimin e përshtatjes për klimën, me fokus në ndërtimin e infrastrukturës që mund t'i rezistojë kushteve ekstreme të motit. Krijimi i sistemeve të paralajmërimit të hershëm, forcimi i mekanizmave të reagimit ndaj emergjencave dhe integrimi i vlerësimeve të rrezikut të klimës në planifikimin urban janë hapa thelbësorë drejt përmirësimit të gatishmërisë kombëtare.

Së fundmi, rritja e ndërgjegjësimit dhe nxitja e edukimit për klimën është thelbësore për ndërtimin e qëndrueshmërisë afatgjatë. Integrimi i edukimit mjedisor në kurrikulat shkollore, promovimi i praktikave të qëndrueshme në biznese dhe nisja e fushatave ndërgjegjëse mbarëkombëtare janë të nevojshme për të rritur të kuptuarit publik për rreziqet klimatike. Për më tepër, programet e synuara të trajnimit për gatishmërinë emergjente duhet të zgjerohen për t'i pajisur qytetarët me njohuritë dhe mjetet e nevojshme për t'u përgjigjur në mënyrë efektive fatkeqësive të lidhura me klimën. Një shoqëri e mirëinformuar është thelbësore për nxitjen e masave proaktive dhe sigurimin e një të ardhmeje të qëndrueshme për Shqipërinë.

B. Roli i të rinjve në shoqërinë shqiptare dhe veprimin mjedisor

Të rinjtë luajnë një rol kyç në formësimin e peizazhit social, politik dhe mjedisor të çdo kombi dhe Shqipëria nuk bën përjashtim. Gjatë historisë, të rinjtë kanë kontribuar në mënyrë aktive në zhvillimin kombëtar, përparimin shoqëror dhe transformimin demokratik. Angazhimi i tyre shtrihet në sektorë të ndryshëm, nga zhvillimi i infrastrukturës deri te aktivizmi politik, dhe kohët e fundit, veprimi mjedisor dhe klimatik.

Kontributet historike të rinisë shqiptare

Në vitet 1980, rinia kishte një rol themelor në ndërtimin e infrastrukturës publike të Shqipërisë. Përpjekjet e tyre kolektive rezultuan në ndërtimin e projekteve thelbësore si rrjetet hekurudhore, rezervuarët e ujit dhe iniciativat e gjera të pyllëzimit që vazhdojnë të përfitojnë komunitetet sot. Për më tepër, vullnetarët e rinj ruajtën hapësirat e gjelbra urbane, duke përforcuar rëndësinë e planifikimit të qëndrueshëm të qytetit dhe ekuilibrit ekologjik.

Gjatë kohës së krizës, veçanërisht në përgjigje të fatkeqësive natyrore, të rinjtë demonstruan qëndrueshmëri dhe solidaritet duke marrë pjesë aktive në përpjekjet për reagimin ndaj emergjencave. Duke punuar së bashku me institucionet shtetërore, ata ofruan mbështetje të menjëhershme për popullatat e prekura, duke treguar angazhimin e tyre për mirëqenien kolektive.

3. Rinia për Ndryshime Sociale – Shqipëri, YSC)

Kjo organizatë mbështet të rinjtë e marginalizuar, veçanërisht në zonat rurale, të cilët përballen me përjashtim social, diskriminim dhe vështirësi ekonomike. YSC ofron mundësi trajnimi, mentorimi dhe avokimi për të fuqizuar individët e rinj dhe për të promovuar mundësi të barabarta.

4. EU4Youth Albania

Një iniciativë e financuar nga BE që rrit perspektivat e punësimit dhe përfshirjen sociale për të rinjtë, veçanërisht ata që nuk janë në arsim, punësim ose trajnim (NEET). Programi përputhet me kornizën e Garancisë Rinore të BE-së, duke siguruar që të rinjtë të marrin mundësi cilësore për karrierë dhe zhvillim arsimor.

5. Zyra Rajonale e Bashkëpunimit Rinor (RYCO)

Themeluar nga gjashtë vende të Ballkanit Perëndimor, RYCO nxit pajtimin dhe bashkëpunimin përmes programeve të shkëmbimit të të rinjve, duke nxitur dialogun dhe mirëkuptimin ndërkufitar midis të rinjve në rajon.

6. Kongresi Rinor Kombëtar i Shqipërisë (Kongresi Rinor Kombëtar i Shqipërisë)

Kjo platformë mobilizon organizatat rinore për të avokuar për politikat dhe iniciativat e lidhura me të rinjtë. Ai forcon rolin e të rinjve në proceset vendimmarrëse dhe promovon angazhimin qytetar.

7. Skautët e Shqipërisë dhe Vajzat Udhëheqëse të Shqipërisë (VUSH)

Këto organizata ofrojnë programe të strukturuar që zhvillojnë lidhshipin, punën në grup dhe ndërgjegjësimin mjedisor midis të rinjve përmes aktiviteteve në natyrë dhe shërbimit në komunitet.

8. Forumet rinore të partive politike

Krahët rinorë të partive politike luajnë një rol aktiv në formësimin e politikave kombëtare dhe inkurajimin e pjesëmarrjes së të rinjve në qeverisje. Disa nga organizatat kryesore përfshijnë:

- Forumi Rinor i Partisë Demokratike (Forum Rinor i Partisë Demokratike)
- Forumi Rinor i Partisë Socialiste (Forum Rinor i Partisë Socialiste)
- Të Gjelbrit të Rinj të Shqipërisë (Rinia e Gjelbër e Shqipërisë) – Fokusohet në politikat mjedisore dhe zhvillimin e qëndrueshëm.

9. Gratë në Zhvillim (WiD) Shqipëri

Një iniciativë e fokusuar në gjini që fuqizon gratë e reja për të marrë role udhëheqëse në projektet e qëndrueshmërisë dhe zhvillimit mjedisor.

10. Qendra EDEN (Qendra Mjedisore për Zhvillim, Edukim dhe Rrjetëzim)

Një organizatë kryesore mjedisore që angazhon të rinjtë në projekte të qëndrueshmërisë, mbrojtje të klimës dhe fushata edukative. Grupi i tij i të rinjve, "Rinia për Ajrin dhe Klimën", i mbështetur nga UNICEF Shqipëri, fokusohet në cilësinë e ajrit dhe zbutjen e ndryshimeve klimatike.

11. Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri (INCA)

Kjo organizatë promovon ruajtjen e biodiversitetit, menaxhimin e qëndrueshëm të burimeve dhe politikat mjedisore të ndjeshme ndaj gjinisë, duke punuar ngushtë me konservacionistët e rinj.

E ardhmja e aktivizmit rinor në Shqipëri

Ndërsa bota po përballët me sfidat urgjente globale, duke përfshirë ndryshimet klimatike, paqëndrueshmërinë ekonomike dhe pabarazitë sociale, roli i të rinjve në Shqipëri mbetet më i rëndësishëm se kurrë. Duke shfrytëzuar energjinë, inovacionin dhe vendosmërinë e tyre, të rinjtë mund të nxisin ndryshime domethënëse në sektorë të shumtë.

Për të maksimizuar ndikimin e tyre, të rinjtë shqiptarë duhet:

- **Forcimi** i bashkëpunimit me organizatat ndërkombëtare, agjencitë qeveritare dhe shoqërinë civile për të rritur efektivitetin e nismave të tyre.
- **Përdorni teknologjinë** dhe platformat dixhitale për të përforcuar zërat e tyre, për të rritur ndërgjegjësimin dhe për të mobilizuar mbështetjen për kauzat kryesore.
- **Avokoni për politika më të forta** që i japin përparësi arsimit, punësimit, qëndrueshmërisë mjedisore dhe qeverisjes demokratike.
- **Angazhohuni në pjesëmarrje qytetare** për të siguruar që interesat e të rinjve të përfaqësohen në proceset e politikëbërjes dhe vendimmarrjes.

C. VEPRIMET

Ngrini zërin. Na dëgjoni!

Aksioni i të rinjve:

Ndërsa Shqipëria po i afrohet zgjedhjeve parlamentare të vitit 2025, të rinjtë duhet të marrin një rol proaktiv duke organizuar forume publike, diskutime në komunitet dhe asamble rinore ku mund të paraqesin propozime konkrete për veprimin klimatik drejtpërdrejt për kandidatët politikë. Përtej thjesht shprehjes së shqetësimeve, të rinjtë duhet të fillojnë dialogun si offline ashtu edhe online, duke siguruar që pritshmëritë e tyre për politikën klimatike të jenë të qarta dhe të dëgjua nga ata që kandidojnë për poste publike.

Të rinjtë gjithashtu mund të shfrytëzojnë fuqinë e platformave dixhitale për të krijuar fushata të gjera që rrisin ndërgjegjësimin e publikut për pozicionet mjedisore të kandidatëve, duke dokumentuar dhe publikuar angazhimet klimatike të marra gjatë fushatës. Pas zgjedhjeve, të rinjtë duhet të vazhdojnë të monitorojnë progresin e këtyre premtimeve dhe t'i mbajnë përgjegjës udhëheqësit e zgjedhur përmes veprimeve të rregullta vijuese.

Mbështetja e vendimmarrësit:

Partitë politike dhe institucionet publike duhet të krijojnë në mënyrë aktive platforma për ndërveprim të strukturuar midis kandidatëve dhe votuesve të rinj. Ato duhet të mundësojnë organizimin e debateve parazgjedhore të të rinjve, bashkitë e klimës dhe takimet e planifikimit pjesëmarrës ku të rinjtë ftohen zyrtarisht të propozojnë zgjidhjet e tyre. Për më tepër, zyrtarët e zgjedhur dhe institucionet publike duhet të angazhohen për të mbështetur dialogun e vazhdueshëm me organizatat rinore, duke siguruar që zhvillimi dhe monitorimi i politikave të lidhura me klimën të përfshijë zërat e rinj edhe pas përfundimit të zgjedhjeve.

Përgatituni për të papriturat

Aksioni i të rinjve:

Të rinjtë duhet të njohin rolin e tyre si kontribues të vlefshëm në qëndrueshmërinë e komunitetit përballë emergjencave të lidhura me klimën. Ata duhet të organizohen në ekipe veprimi të bazuara në komunitet që janë të trajnuar në sistemet e paralajmërimit të hershëm, koordinimin e reagimit ndaj fatkeqësive dhe procedurat bazë të emergjencës. Trajnimi specifik për moshën është thelbësor, duke filluar nga fëmijët e moshës shkollore që mësojnë metodat e vetëmbrojtjes, te studentët më të vjetër që praktikojnë simulime praktike të urgjencës dhe ndihmën e parë, dhe së fundi te të rinjtë, veçanërisht studentët e universitetit, duke marrë role udhëheqëse në ekipet e parandalimit dhe reagimit të bazuara në komunitet. Këto ekipe mund të bëhen aleatë të besueshëm për reaguesit profesionistë gjatë ngjarjeve ekstreme të motit duke ofruar njohuri lokale dhe mbështetje të komunitetit gjatë përmbytjeve, zjarreve dhe krizave të tjera.

Mbështetja e vendimmarrësit:

Institucionet e menaxhimit të emergjencave civile si Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile dhe njësitë komunale të urgjencës duhet të bashkëpunojnë me shkollat, universitetet dhe organizatat rinore për të hartuar programe të specializuara trajnimi për të gjitha grupmoshat. Këto programe duhet të përfshijnë seminare praktike, ushtrime simulimi dhe kurse të certifikuara të ofruara nga profesionistë nga njësitë e zjarrfikësve, ekipet e urgjencës mjekësore dhe stafi i mbrojtjes civile. Autoritetet gjithashtu duhet të ndajnë fonde për të mbështetur logjistikën e programeve të tilla, duke përfshirë shpërndarjen e pajisjeve të sigurisë dhe materialeve edukative, dhe duhet të njohin zyrtarisht të rinjtë e trajnuar si vullnetarë të certifikuar të komunitetit.

Ne nuk jemi vetëm

Aksioni i të rinjve:

Të rinjtë shqiptarë duhet të kuptojnë se natyra nuk njeh kufij dhe se solidariteti rajonal është thelbësor për të luftuar ndryshimet klimatike. Grupet rinore duhet të kontaktojnë organizatat dhe kolegët nga vendet fqinje të Ballkanit për të krijuar partneritete për iniciativë të përbashkëta klimatike. Kjo mund të përfshijë programe bashkëpunuese të ruajtjes, përpjekje për ripyllëzim ndërkufitar, kërkime mjedisore dhe konferenca rajonale të të rinjve të fokusuara në mbrojtjen e klimës.

Duke punuar së bashku, të rinjtë mund të shkëmbejnë ide, të ndajnë burime dhe të zhvillojnë zgjidhje të unifikuara për çështjet mjedisore që prekin të gjithë rajonin.

Mbështetja e vendimmarrësit:

Institucionet qeveritare si Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Ministria e Punëve të Jashtme dhe platformat si RYCO duhet të ofrojnë mbështetjen e nevojshme financiare, logjistike dhe institucionale për të lehtësuar këtë lloj bashkëpunimi rajonal. Ata duhet të sigurojnë që grupet e të rinjve të kenë qasje në fonde për projekte ndërkufitare dhe t'u ofrojnë atyre hapësira takimi dhe ekspertizë teknike për të realizuar iniciativat e tyre të përbashkëta. Këto institucione gjithashtu duhet t'i ndihmojnë të rinjtë të zyrtarizojnë rekomandimet e tyre në marrëveshjet e bashkëpunimit rajonal dhe të sigurojnë që idetë e tyre të reflektohen në dialogët ndërkombëtarë të politikave.

Të rinjtë shqiptarë janë online

Aksioni i të rinjve:

Në epokën e sotme dixhitale, të rinjtë janë të pozicionuar në mënyrë unike për të përdorur mediat sociale si një hapësirë për rritjen e ndërgjegjësimit dhe promovimin e ndryshimeve mjedisore. Përmes krijimit të përmbajtjes dixhitale – të tilla si video, infografikë, podcaste dhe postime në blog – ata mund të edukojnë kolegët mbi realitetet e ndryshimeve klimatike dhe të ndajnë ide inovative për veprime klimatike individuale dhe kolektive.

Sfidat online, fushatat virtuale dhe tregimi interaktiv mund ta kthejnë ndërgjegjen për klimën në një lëvizje të aksesueshme dhe të ndashme që ndikon në diskursin publik, duke inkurajuar kreativitetin dhe avokimin e të rinjve.

Mbështetja e vendimmarrësit:

Institucione të tilla si Ministria e Arsimit, Agjencia Kombëtare e Rinisë dhe qendrat rinore komunale duhet t'i mbështesin këto përpjekje duke ofruar udhëzime teknike, grante të vogla dhe qasje në kanalet e komunikimit publik për fushatat mjedisore të udhëhequra nga të rinjtë. Agjencitë publike gjithashtu mund të ndihmojnë krijuesit e rinj të përmbajtjes të fitojnë shikueshmëri përmes platformave kombëtare dhe të ofrojnë partneritete formale për të sjellë përmbajtjen klimatike të krijuar nga të rinjtë në fushatat zyrtare ndërgjegjëse.

Sipërmarrësit e rinj dhe veprimi për klimën

Aksioni i të rinjve:

Të rinjtë duhet të përqafojnë sipërmarrjen si një mjet për mbrojtjen e mjedisit duke zhvilluar biznese që ofrojnë zgjidhje të qëndrueshme për sfidat klimatike. Pavarësisht nëse punojnë në projekte të energjisë së rinovueshme, bujqësi inteligjente ndaj klimës, dizajn të produkteve të gjelbra ose inovacione të menaxhimit të mbetjeve, sipërmarrësit e rinj duhet të krijojnë modele biznesi që pasqyrojnë mundësitë ekonomike dhe përgjegjësinë klimatike. Në këtë udhëtim, të rinjtë duhet gjithashtu të kërkojnë partneritete me mentorë lokalë, inkubatorë dhe programe trajnimi që mund të ndihmojnë në përsosjen e ideve të tyre të biznesit dhe forcimin e aftësisë së tyre për t'u përshtatur me rreziqet klimatike.

Mbështetja e vendimmarrësit:

Ministria e Mjedisit dhe Turizmit, Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe autoritetet komunale duhet të krijojnë programe financiare dhe këshilluese të krijuara posaçërisht për bizneset mjedisore të udhëhequra nga të rinjtë. Këto mund të përfshijnë grante të vogla për startup-et e gjelbra në fazën e hershme, lehtësime tatimore për bizneset miqësore me mjedisin dhe programe mentorimi që fokusohen në zhvillimin e biznesit, marketingun dhe menaxhimin e rrezikut të klimës. Institucionet publike duhet të sigurojnë gjithashtu që sipërmarrja e të rinjve të integrohet plotësisht në strategjitë kombëtare të ekonomisë së gjelbër të Shqipërisë.

Një rini e shëndetshme për një të ardhme të qëndrueshme

Aksioni i të rinjve:

Të rinjtë duhet të bëhen mbrojtës aktivë të shëndetit të tyre dhe mjedisit duke mësuar për ndikimet e drejtpërdrejta shëndetësore të ndryshimeve klimatike, duke përfshirë ndotjen e ujit, sëmundjet e frymëmarrjes nga ndotja e ajrit dhe rreziqet e valëve të të nxehtit dhe sëmundjeve të transmetuara nga vektorët. Ata duhet të praktikojnë dhe promovojnë mënyrë jetese të qëndrueshme dhe të shëndetshme, të adoptojnë sjellje rezistente ndaj klimës si përdorimi i përgjegjshëm i ujit dhe zgjedhjet ushqimore miqësore me mjedisin dhe të ndajnë këtë njohuri brenda familjeve, shkollave dhe komuniteteve të tyre.

Mbështetja e vendimmarrësit:

Institucionet e shëndetit publik, Ministria e Shëndetësisë dhe qeveritë lokale duhet të sigurojnë që edukimi shëndetësor mbi ndryshimet klimatike të përfshihet në programet shkollore dhe përpjekjet për komunikimin e komunitetit. Ata gjithashtu duhet të financojnë dhe mbështesin fushatat ndërgjegjëse që nxjerrin në pah lidhjet midis ndryshimeve klimatike, parandalimit të sëmundjeve dhe jetesës së shëndetshme, duke ofruar burime dhe trajnime për shkollat dhe organizatat rinore për të zhvilluar seminare të shëndetit dhe mjedisit nga kolegët.

Mbrojtja e burimeve ujore

Aksioni i të rinjve:

Të rinjtë duhet të njohin rëndësinë e ruajtjes së ujit dhe të marrin një rol aktiv në mbrojtjen e burimeve ujore duke marrë pjesë në iniciativat e komunitetit që monitorojnë infrastrukturën lokale të ujit, parandalojnë ndotjen dhe promovojnë mirëmbajtjen e sistemeve të kullimit. Ata gjithashtu duhet të eksplorojnë dhe zbatojnë zgjidhje alternative për grumbullimin e ujit, të tilla si mbledhja e ujit të shiut, veçanërisht në zonat e prirura ndaj thatësisë. Të rinjtë kanë një rol kyç në paralajmërimin e autoriteteve lokale për infrastrukturën e prishur ose burimet e mundshme të ndotjes për të siguruar ndërhyrje në kohë.

Mbështetja e vendimmarrësit:

Kompanitë e ujësjellësit, qeveritë lokale dhe Ministria e Infrastrukturës duhet të forcojnë bashkëpunimin me organizatat rinore duke ofruar trajnime për ruajtjen e ujit dhe monitorimin e sistemit. Agjencitë publike duhet të krijojnë kanale të qarta raportimi për të rinjtë për të raportuar çështjet që lidhen me sistemet e ujit dhe të ofrojnë njohje për kontributin e tyre. Mbështetja financiare duhet të drejtohet gjithashtu për iniciativat e udhëhequra nga të rinjtë që fokusohen në menaxhimin e ujit dhe mirëmbajtjen e infrastrukturës, duke ndihmuar në shndërrimin e këtyre përpjekjeve në një praktikë të qëndrueshme qytetare.

Veprimet individuale kanë rëndësi: Fuqizimi i individëve për të bërë zgjedhje të ndërgjegjshme për mjedisin në jetën e tyre të përditshme.